

FUTBOL SAVAŞI //

Üçüncü Dünyadan
Haberler

RYSZARD KAPUŐCIŃSKI

Türkçeleştiren: Berk Cankurt

Delü

#DÜNYAYIOKUMAK

Ryszard Kapuściński

1932 doğumlu Polonyalı gazeteci, yazar, şair ve fotoğrafçı Ryszard Kapuściński, Polonya Haber Ajansı'nın (PAP) Afrika'da görev yapan tek muhabiriydi. Gelişmekte olan ülkelerdeki deneyimlerine dair tuttuğu ayrıntılı kişisel günlüklerin birçoğu daha sonra kitaplaştı. Deneyimli gazetecinin kitapları otuz farklı dile çevrildi. Almanya, Fransa, Kanada, İtalya ve Amerika'da edebiyat ödülleri kazandı, pek çok üniversite tarafından fahri doktora değer görüldü. Nobel Edebiyat Ödülü için adı güçlü adaylar arasında anılan Kapuściński, yaşamının son yıllarında, zamanının önemli bir kısmını, yakın arkadaşı Gabriel García Márquez ile beraber Meksika'da verdiği konferanslara ayırdı. 2007 yılında yaşamını yitirdi.

Berk Cankurt

İstanbul Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 2015 yılında mezun oldu. Üniversite yıllarında turizm sektöründe, mezuniyet sonrasında ise çeşitli özel kurumlarda İtalyanca öğretmeni olarak çalıştı. Yayınevleri için çevirmenlik, düzeltmenlik ve kitap raportörlüğü yaptı.

FUTBOL SAVAŞI

© 2020, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 1998, Ryszard Kapuściński

İlk baskı 1988 yılında *Wojna Futbolowa* adıyla Czytelnik tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Liepman Literary Agency ile anlaşmalı olarak KALEM Ajans aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Ryszard Kapuściński
TÜRKÇELEŞTİREN: Berk Cankurt
EDİTÖR: Esra Kökkılıç
DÜZELTİ: Ayşegül Utku Günaydın
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Nayime Serbest

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Ağustos 2021 (2000 adet)

ISBN: 978-625-7314-30-5
Yayınevi sertifika no: 45041
Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

#DÜNYAYIOKUMAK

FUTBOL SAVAŞI

Üçüncü Dünyadan Haberler

RYSZARD KAPUŐCIŃSKI

Türkçeleştiren: Berk Cankurt

İçindekiler

Metropol Otel.....	11
Harlemlı Evsız	21
Yazmayı Planladığım Bir Kitabın Notları 1 (ya da daha önce hiç anlatmadığım maceralar)	36
Lumumba.....	41
Parti Başkanları	52
Taarruz.....	56
Yazmayı Planladığım Bir Kitabın Notları 2	61
Evlilik ve Özgürlük	77
Tanganyika Parlamentosundaki Nafaka Yasa Tasarısı Tartışması	80
Atlarımız Kan İçinde Yüzene Dek	86
Cezayir Yüzünü Gizliyor	104
Bir Yargıç İçin Verilen ve Hükümetin Devrilmesiyle Sona Eren Mücadele	136

Yanan Barikatlar	143
Nijerya, 1966 Yazı	151
Yazmayı Planladığım Bir Kitabın Notları 3	166
Yazmanın Tam Sırası: Planladığım İkinci Kitabın Notları 1.....	178
Futbol Savaşı.....	184
Bir de Sevgilin Olacak.....	212
Victoriano Gomez Televizyonda.....	220
Yazmanın Tam Sırası: Planladığım İkinci Kitabın Notları 2	223
Postallar	233
Artık Cennet Yok	238
Ogaden, 1976 Sonbaharı.....	250
Mesajlar	261
Yazmanın Hâlâ Tam Sırası: Planladığım İkinci Kitabın Notları 3	268

Tanrım!

Sana ettiğimiz tüm dualara rağmen,
savaşlardan hep mağlup ayrılıyoruz.

Yarın başka bir savaşa gireceğiz,
büyük bir savaşa,

ve şu anda hiç olmadığı kadar muhtacız yardımına.

O yüzden şunu söylememe izin ver:

Yarınki savaş, sıradan bir çatışmadan çok,
çetin bir savaş olacak.

O yüzden yalvarıyorum sana,

oğlunu gönderme,

sen koş yardımımıza.

(Grikuasa kabilesi lideri Koqo'nun, 1876 yılında
Afrikanerlere karşı girdiği savaştan önce ettiği dua)

Metropol Otel

Akra'nın ticaret semtinin ara sokaklarından birinde yer alan saldan yapılmış bir evde konaklıyorum. Yüksek kolonlar üzerinde tek kat hâlinde yükselen sal evin adı Metropol Otel. Bu tuhaf bina yağmur mevsiminde çürüyüp küflenirken kurak aylarda tamamen kuruyarak gıcırdamaya başlıyor. Ama her şeye rağmen ayakta. Sal evin ortasındaki sekiz bölmeye ayrılmış yapıda odalarımız yer alıyor. Geri kalan alana ise veranda diyorlar. Oymalı korkuluklarla çevrili verandada büyük bir yemek masası ile viski ve bira içtiğimiz küçük sehpa lar bulunuyor.

Tropikal kuşakta içkisiz olmuyor. Avrupa'da iki kişi buluştuğunda ilk söyleyecekleri şey, “Merhaba, nasıl gidiyor?” olur. Buradaysa selamlaşma şu şekildedir: “Ne içersin?” Birçok kişi gündüzleri de içer, ama akşam olduğunda isterseniz de istemeseniz de içmek zorundasınızdır. Akşam yerini çok geçmeden geceye bırakır ve gece de alkolsüz yapabileceğini düşünen umursamaz tipleri gafil avlamakta gecikmez.

Tropikal gecelerin en büyük müttefikleri viski, konyak, likör, grappa ve bira dâhil dünyadaki tüm içki fabrikalarıdır ve gece, bu gerçeği kabul etmek istemeyenleri en iyi silahı olan uykusuzlukla vurur. Uykusuzluk her zaman işkence gibidir fakat tropikal kuşakta ölümcüldür. Gündüz yakıcı sıcağın işkence ettiği, susuzluktan bitkin düşmüş, harap ve perişan hâldeki insan uyumak zorundadır.

Zorundadır, ama yapamaz.

Odada nemli, yapış yapış bir hava vardır. Hava hava değil de, ıslak bir pamuktur sanki. Her nefes alışta ıslak pamuk parçaları boğazınızı tıkayacak gibi olur. Bu dayanılmaz hava insanı âdeta çileden çıkarır. Mideniz bulanır, iflahınız kesilir. Sivrisinekler ısırır, maymunlar bağırır. Vücudunuz terden yapış yapış olur, dokunması bile mide bulandırır. Vakit geçmez. Uykudansa eser yoktur. Yılın on iki ayında da güneş sabah altıda doğar. Boğucu hamam sıcaklığına bir de yakıcı güneş ışınları eklenir. Kalkmanız gerekir ama takatiniz yoktur. Mesela Napolyon sabahları ayakkabısını bağlamaz. Yere çömelecek kadar enerjisi olmadığını söyler. Bu türden bir gece insanı zihinsel olarak da çökertir. Leş gibi hissedersiniz. Hâlsiz, cansız, ölü gibi. Bulanık hayallerle ağır bir karamsarlığın pençesinde, gün bitsin, gece bitsin, her şey bitsin istersiniz.

İşte bu yüzden de içersiniz. Gecedен ve kötü kaderden hıncınızı almak için içersiniz. Çünkü ancak böyle mücadele edebilirsiniz onunla.

Wally Amca da içiyor. Ciğerlerine de iyi geliyor hem. Kendisi verem hastası. Güçlükle aldığı nefesi hırıltıyla çıkıyor. Zayıf. Veranda-da, oturduğu yerden sesleniyor: “Papa! Bir tane!” Papa bara gidip bir şişe getiriyor. Wally Amca’nın elleri titremeye başlıyor. Bardağa viski doldurup üzerine soğuk su ekliyor ve bardağı kafasına dikey. Ardından bir tane daha hazırlıyor. Gözleri yaşlarla doluyor ve sessiz bir hıçkırık koyuveriyor. Hâli gerçekten içler acısı. Londralıymış. İngiltere’de ustabaşı olarak çalışıyormuş. Savaş yüzünden Afrika’ya gelmiş ve bir daha geri dönmemiş. Mesleğini hâlâ icra ediyor ama kendini içkiye vermiş. Çoktan mahvolmuş ciğerleri için tedavi şansı yok. Niye tedavi olsun ki? Maaşının yarısı otele, yarısı da viskiye gidiyor. Kelimenin tam anlamıyla hiçbir şeyi yok. Paçavra olmuş gömlekleri, yamalı bir pantolonu ve kalitesiz sandaletleri dışında hiçbir şeyi yok. Kusursuz bir şıklığa sahip yurttaşları onu aralarında istememiş ve başlarından savmışlar. İngiliz olduğunu söylemeyi yasaklamışlar

ona. Ciğerleri ise berbat olmuş. Elli dört yaşında ne kaldı elinde? Biraz viski içmek ve sonra da mezarı boylamak. O yüzden vaktinin gelmesini beklerken bir yandan da içiyor. “Faşistlere sinirlenme,” diyor bana. “Burjuvalara sinirlenme. Ne de olsa hepimiz aynı toprağın altına gireceğiz.”

Peki Ann’e olan aşkı? Hangi aşk? Ann, taksi parası yetmediğinde gelirdi. Bir zamanlar Papa’nın kız arkadaşıydı; bu yüzden ara sıra ondan iki şilin kadar nafaka koparmayı kendinde hak görüyordu. Yüzü dövmeliydi. Bebeklerin yüzlerinin deforme edildiği, kuzeyde yaşayan Nankani kabilesinden geliyordu. Bu gelenek, güneydeki kabilelerin kuzeydekileri ele geçirdikten sonra onları beyazlara köle olarak satmasıyla ortaya çıkmıştı. Kuzeydeki kabilelerin üyeleri alınlarının, yanaklarının ve burunlarının görünüşünü bozarak kendi değerlerini düşürmeye çalışırdı. Nankani dilinde çirkin ve özgür eşanlamlı kelimelerdir.

Ann’in güzel gözleri, şehvetli bakışları vardı. Her şey o gözlerde saklıydı. O kedi bakışıyla birini gözüne kestiriyor, karşısındakinin etkilendiğini anladığı anda gülerek, “Bana taksi için iki şilin verir misin?” diye soruyordu. Wally Amca onu hiç reddetmezdi. Ona bir viski koyar, gözleri yaşarır ve gülümserdi. Bir seferinde ona şöyle söyledi: “Benimle kal, Ann. İçkiyi bırakırım. Sana bir araba alırım.” Ann ise, “Arabayı ne yapayım? Sevişmeyi tercih ederim,” diye cevapladı. Wally Amca bunun üzerine, “Sevişelim o zaman,” dedi. “Nerede?” dedi öbürü. Wally Amca masadan kalktı; odası iki adım ötedeydi. Kapı kolunu sıkıca kavrayıp kapıyı açtı. Küçük, ışısız odada demir bir karyola ile küçük bir dolap seçiliyordu. Ann güçlü bir kahkaha patlattı. “Burada... burada mı? Benim âşığım saraylarda yaşamalı. Beyaz kralların saraylarında!”

Olay yaşandığında hepimiz oradaydık. Papa, Ann’e yaklaştı ve onu koluyla iterek kısık sesle defolup gitmesini söyledi. O da yüzünde keyifli bir ifadeyle bizi selamlayıp çıktı. Wally Amca masasına döndü

ve Şişeyi kavradığı gibi kafasına dikti. Bitiremeyip sandalyesine gömüldü. Kadersiz ihtiyarı hücreesine taşıdık ve onu demir karyolanın, beyaz çarşafların üzerine, yanında Ann olmadan yatırdık.

O günden sonra Őunları tekrarlayıp durdu: “Red, seni aldatmayacak bir tek kadın varsa o da annendir, o kadar.” Onu dinlemek hoşuma gidiyordu. Zekiydi. “Peygamberdeveleri karılarımızdan daha dürüst. Peygamberdevelerini bilir misin? Bu böceklerin dünyasında flört çok kısa sürer. Hemen evlenir ve balayı yaparlar. Ertesi sabah diŐi peygamberdevesi erkeğini yiyerek öldürür. İŞkence ömür boyu sürse daha mı iyi? Sonuç aynı nasıl olsa. İŞi hemen halletmek çok daha dürüstçe.”

Wally Amca’nın içini döktüğü zamanlarda kullandığı bu sert ton Papa’yı endiŐelendiriyordu. Gözü hep üzerimizdeydi. Dışarı çıktığında mutlaka nereye ve neden gittiğimi söylemek zorundaydım. Aksi hâlde olay çıkarırdı. “Senin için korkuyorum!” diye bağırırdı. Bir Arap’ın bağırması gayet sıradan bir Őeydir. KonuŐma tarzları böyledir çünkü. Papa Arap’tı, Lübnanlıydı. Gerçek adı Habib Zacca’ydı. Oteli bir yıldan fazladır o iŐletiyordu. “Büyük Kriz’den sonra,” diyordu. Darbeden ciddi anlamda etkilenmiŐti. “Zacca mı?” demiŐti bir arkadaşı onun için. “Zacca milyonerdi, milyoner! Villası, arabaları, dükkânları, bahçeleri vardı.” Papa içini çekerek, “Saatim durduğunda pencereden dışarı atardım,” diyordu. “Evimin kapısı her zaman açıktı; misafirlerim sabahtan akŐama kadar yiyip içerdi. Peki ya Şimdi? Artık beni tanımıyorlar bile. Bir zamanlar evimde tıka basa yiyen insanlara kendimi tanıtmak zorunda kalıyorum.” Papa, Gana’ya yirmi yıl önce gelmiş. İŐe küçük bir kumaŐ dükkânıyla baŐlayıp iyi bir servet edinmiŐ fakat bir yıl içinde hepsini yarışlarda kaybetmiş. “Beni atlar mahvetti, Red.”

Ahırlarını görmüŐtüm. Őehrin dıŐındaki küçük bir palmiye ormanının içindeydi. Dokuz tane beyaz, safkan Arap atı vardı. Nasıl da her birini tanıyordu, nasıl da seviyordu onları! Karısıyla birlikteyken homurdanan adam, atlarının yanında sevgi dolu bir insana dönüŐü-

yordu. “Bu, Afrika’nın en iyi atı,” diyordu ümitsizce. Şampiyon atlarından birinin dizindeki yara tedavi edilemiyordu. Aynı sorundan diğer atlar da mustarıptı; ahırını bir süre sonra tamamen boş kalacaktı. Bunu göreceğine bir milyon kaybetse daha iyiydi. Tek tutkusu atlar olan bu adamın artık hiç huzuru kalmamıştı. Ahırını ziyaret edemediği günler etrafta sinirli sinirli dolanır ve herkese sataşırđı. Ne zaman ki seyisi, gözleri kan çanağına dönmüş hızlı Arap atlarını palmiyelikte bir bir önünden geçiriyor, o zaman sakinleşiyordu.

Papa atlarını karısına asla göstermezdi. Ona karşı sert davranır ve onu başından savmaya çalışırđı. Kadın sık sık yanımıza gelir ve koltuğa geçip sessiz sedasız sigarasını içerdi. Yaşını sorduğumda yirmi sekiz cevabını almıştım. Beyaz saçları vardı; soluk renkli yüzü kırışıklıklarla doluydu. Dört çocuğı olmuştu. İki Lübnan’da, ikisi Akra’da yaşıyordu. Ara sıra hasta ve engelli çocuğunu da yanında getirirdi. Kız, dört ayak yerde sürünürken kan donduran çığlıklar atardı. On yaşındaydı ama ne yürüyebiliyor ne de konuşabiliyordu. Gramofonun bulunduğu köşeye kadar süründükten sonra yalvaran gözlerle başını geriye eğdi. Bunun üzerine annesi gramofona bir plak yerleştirdi. Kızın çıkardığı acayip inleme sesleri, plaktan gelen Dalida’nın şarkısına karışırđı böylece. Yüzü ışıldardı, mutluydu. Plak sustuğı andaysa boğazından guruldamaya benzer bir ses çıkarırdı. Bir kez daha dinlemek istiyordu.

Başbakan’a çok bağılıydı; onu bir tek o güldürebiliyordu. Adamın bacaklarına sarılıyor, ona bir kedi gibi sürtünüyordu. O da kızın başını okşuyor, bir yandan da kulağıını çekiyordu. Ona Başbakan diyorlardı çünkü Gine hükümetinde tanıdıkları olmasıyla övünürdü. Önceleri Konakri’de yaşıyormuş. Hiçbirimizin bilmediğı bir işin ticaretini yapıyormuş orada. “Gine’ye gidecek olan varsa haber versin,” diye hava atardı. “Sékou Touré’ye bir yazı gönderirim onun için. Arkadaşımdır. Bakanlar mı? Bakanlarla vakit kaybetmeye gerek yok.”

Başbakan’la içli dışlıyız. Ara sıra beni kenara çekip fikrimi soruyor, bana bira ısmarlıyor. “Dinle, Red,” diye söze giriyor. “Şimdi sen

bütün dünyayı gezmişsin ya, sence hangi ülkede büyük bir iş kurabilirim? Gana'daki işletmem küçük, çok küçük.”

Bu şişman adamın terli, dayak yemiş köpeklerinkini andıran suratını inceliyorum. Nasıl bir tavsiye verebilirim ona? Büyük paralarla oynayan zengin balinalardan ziyade küçük bir kapitalist; küçük tüccarlar ordusundaki sayısız piyondan biri. Ona önerecek bir şeyim var mı acaba? Düşünüyorum. Birmanya, Japonya, Pakistan. Hiçbirinde yapacak iş kalmamıştır. “Hindistan olabilir mi?” diye soruyor. Olmaz, Hindistan’da durum kötü. Her yerde tekeller var. “Çok fazla tekel var,” diyorum. “Lanet olası kapitalizm!” Beni başıyla onaylayarak üzgün bir şekilde tekrar ediyor: “Lanet olası kapitalizm!” Başbakan bir ülkeye gider, orada piyasaya girmeye, işi büyütmeğe çalışır. Ekvator’un güneyinde şansını denemediği yer kalmamış. Hiçbir iş yapmamış. Gereksiz yere zaman kaybetmiş, harekete geçemedikçe de sınırları bozulmuş. “Büyük iş kuracak hiç mi ülke yok?” diye soruyor. “Sanmıyorum,” diye cevaphıyorum. “Hiç sanmıyorum.”

Başbakan canımı sıkıyor. Etrafta dolanıyor, uzun uzun düşünüyorum, sorular soruyor. Aldığı dünya haritasının üzerinde parmağını gezdiriyor. Arada bir işaretparmağı bir yerde duruyor ve bana sesleniyor: “Ya burası, Red?” Bana Filipinler’i gösteriyor. “Olmaz,” diyorum. “Amerikalılar var orada.” “Amerikalılar mı?” diye tekrarlıyor korku içinde. “Ufak işler mi?” Kollarımı iki yana açıyorum. “Öyle, evet. Ufak tefek işler.” Biraz düşündükten sonra itiraf ediyor: “Büyük bir iş kurmayı o kadar çok istiyorum ki. Bir kadından bile fazla.” “Kadınlardan hoşlanmıyor musun?” “Tabii ki hoşlanıyorum. En güzelleri Dakar’da.”

Bu arada unutmadan, Başbakan, büyük Khouri’nin oğlu küçük Khouri’yle sürekli kavga eder (Khouriler de Lübnanlı). Küçük Khouri, yani Nadir hızlı bir hayat yaşıyor. Paris’te, Londra’da ve Roma’da birer otomobili var. Birinci sınıf bir aylak. Onunla sohbet ettiğimde keyfim yerine gelir. “Benimle Avustralya’ya gel,” diye teklif ediyor. “Param yok,” diyorum. “Babana yaz da göndersin.” “Babam

cimridir, benim için öyle çok şey yapmaz.” Nadir israf ve savurganlıkta rakip tanımaz. Her şeyi var. Babası onu devamlı paraya boğar. Oğluna çok düşkün. Yaşlı adam Akra'nın yakınlarındaki Nsawam kasabasında, küçük bir evde yaşıyor. Kalitesiz mobilyalar ve alelade eşyalarla dolu döküntü bir ev. İşte Batı Afrika'nın en zengin adamı, multimilyoner büyük Khouri böyle bir yerde ikamet ediyor. Bu Beyrutlu gezgin tüccarın sermayesi var ama hiçbir ihtiyacı yok. Ateşte kızarttığı karabuğday unlu pidelerle beslenirken baş döndürücü miktarlarda paralar kazanıyor. Yaşlı adam belki de bir yıl sonra ölecek. Beyrut'ta, bir cadde üzerindeki tüm evler ona ait. Evleri hiç kendi gidip görmemiş. Okuma yazması yok. İş yazışmalarını güvendiği bir adama yaptırıyor.

Yazışmaları yapan adam bizimle beraber Metropol Otel'de yaşıyor. Küçük Khouri ona saygı dolu bir ifadeyle bakıyor. “O bir entelektüel,” diye açıklıyor. Entelektüel adam epey esprili ve konuşkan biri. Bize fotoğraflar gösteriyor. Fotoğraflarda, ilerleyen yaşına rağmen hâlâ güzelliğini koruyan bir kadın plaj şemsiyesinin altında poz veriyor. “Nişanlım,” diyor. “Kaliforniya'da oturuyor. On beş yıldır beni bekliyor. Bir on beş yıl daha bekledikten sonra ölecek. Ama ölümün hiç korkulacak yanı yok. Zaten yorgunluktan anlamayacağız.” Ardından gülmeye başlıyor. Entelektüel adam hiçbir zaman verandada içmez, gizli gizli sarhoş olur. Ona göre toplum içinde içmek kültürsüzlüğün göstergesidir. Sohbetlerimiz esnasında kalkar, odasına gider ve şişeyi kafasına diker. İçeriden gümbürtüyle yere düştüğünü duyarız; hiçbir zaman yatağına ulaşamaz.

Entelektüel adam, Khouri'nin yazışmalarını yapmadığı zamanlarda Napolyon'la atışır. Göbeği dışarı fırlamış, ufak tefek bir adamdı Napolyon. “Evimi özledim,” derdi. “Evimi özledim.” Ama bir yere gitmezdi. Verandayı uygun adım yürüyerek bir ucundan diğerine katederdi. Cebinden küçük bir ayna çıkarır, kırışıklıklarına bakardı. “Altmış yaşındayım ama şu gençliğe, şu kuvvete bak! Yorulmadan saatlerce yürüyebilirim. Kaç gösteriyorum?” Papa cevap verirdi:

“Yirmi.” Zafer kazanmış bir edayla, “Gördünüz mü?” derdi ve alınındaki damarlar ortaya çıkana kadar gerinirdi. Biraz kafadan çatlak olmalıydı. Günün birinde gitti. Verandadaki adım sesleri bir daha duyulmadı; tekrar sessizlik oldu.

Sokaktan, birkaç lambanın zayıf ışığıyla aydınlanan veranda görülür. Sal evin üzerinde hareket eden gölgeler aşağıdan bu ışıktaki fark edilebilir. Kimseye ait değil bu gölgeler. Gölgelerin bu pantomim oyunu, bu yavaş dansı Kokompe'nin kalbinde icra edilir. Fakat çoğunlukla siyahların yaşadığı bu mahallede, gölgelerin varlığının hükmü olmaz. Kokompe'nin kendi hayatı var ve bu hayat, Metropol için yabancı ve ulaşılamaz bir durumda. Mahallenin sakinleri için sal evdeki gölgeler başka bir dünyaya ait; bungalovların, idarenin ve ticaretin beyaz temsilcilerinin, Kantonluların dünyasına. Kokompe'nin sakinleri, “Siz o aileden geliyorsunuz!” der ve otelin önünden kayıtsızca geçer.

Ancak gölgelerin varlığı Kantonlular için de bir şey ifade etmez. Siz öyle sanın! Onlar da gözlerini iğrenme ve utanç duygusuyla sal evden kaçırmır. Sal ev, Kantonluların görmezden gelmeyi tercih ettiği bir utanç kaynağı. Söz konusu mahallede zengin, şık ve züppe Avrupalı bürokrat burjuvalar yaşamakta. Bu yüzden de sal ev, hiçbir gemiye yanaşıp bağlanamaz. Gölgeler, yalnızca kendileri için var. Çoğalabilir ya da yok olabilirler; bunun bir önemi yok. “O zaman önemli olan ne?” diye soruyor Wally Amca. Kimse onu yanıtlamıyor.

1960

“Nasıl oldu da...”

Nasıl oldu da salda konaklayan bu perişan insanların arasında buldum kendimi? Tesadüf bu ya, eğer şu Arap, kıza o kadar bıkkınlık vermiş olmasaydı asla tanıyamazdım bu insanları. 1958 yılında, Britanya Havayollarının ağır ve yavaş Super-Constellation'larından biriyle Londra'dan Akra'ya uçuyordum. Yolculuğuma başlarken ol-

dukça heyecanlıydım (Afrika'ya ilk kez seyahat ediyordum!) ama gelecek, birçok belirsizlikle doluydu. Gana'da kimseyi tanıımıyordum; yanımda ne bir adres, ne bir isim ne de iletişim kurabileceğim bir irtibat numarası vardı; daha da kötüsü, yeterli param yoktu. Koltuğum pencere kenarındaydı. Sağımda bir Arap oturuyordu; onun yanında da kucagında bir demet çiçekle oturan, sarışın, tahminen İskandinav bir kız vardı.

Uçak Sahra'nın üzerindeyken gece olmuştu. Gece uçuşları her zaman büyüleyicidir; yıldızların arasında uçuyormuş hissi verir. Yıldızlar üstümüzdedir ve bunda garip bir şey yoktur. Garip olan, yıldızların aynı zamanda altımızda, gecenin karanlığında da bulunmasıdır. Nedenini bilmesem bile bu böyledir.

Yanımda oturan Arap yolculuk boyunca İskandinav kıza sarkıntılık etmekten başka bir şey yapmadı. Daha sonra ortaya çıktı ki, kız devlet işleri için görevlendirilmiş bir firmada çalışan nişanlısını görmeye gidiyormuş. Çiçekleri de onun için almış. Yanımdaki hiç ümidini kaybetmeden kıza aşkımlı ilan etti ve istediği bir şehirde lüks bir yaşam teklifinde bulundu. Zengin olduğunu, "çok parası" olduğunu söylüyordu. "Çok parası" olduğunu birkaç kez tekrarladı. En sonunda kız, ilkin sakince ve sabırla, ardından ise hışım ve öfkeyle adamdan kendisini rahat bırakmasını istedi. Bir süre sonra da kalktı ve başka bir yere geçti.

Bu yaşanan son derece sıradan bir olaydı, ama sonucu itibarıyla Arap'ın, ilgisini başka tarafa yöneltmesine neden oldu. Kızgınlığı yatışınca bana dönerek sohbete başladı. Adı Nadir Khouri'ydi. Benimki mi? Adımı söyledim. Ne iş yapıyordum? Muhabirdim. Yolculuğumun amacı neydi? İzlemek, çekim yapmak, soru sormak, dinlemek, koklamak, düşünmek, yazmak.

Aa, öyle mi?

Peki, nerede kalacaktım? Hiçbir fikrim yoktu. İyi bir otel gösterecekti bana. Öyle ahım şahım bir şey değil, iyi bir otel işte. Bir zamanlar büyük bir adam olan bir arkadaşımın oteliydi. Bana eşlik

edecek ve beni ona bizzat kendisi emanet edecekti. Gerçekten de, Nadir Khouri beni havalimanından alıp Metropol Otel'e bıraktı ve Habib Zacca'ya emanet etti.

O yıllarda dünya Afrika'da olup bitenlerle yakından ilgileniyordu. Afrika bir bilmecedem, bir gizemden ibaretti. Üç yüz milyon insan, gelecekleri hakkında söz sahibi olmak için ayaklandığında neler olacağını kimse kestiremiyordu. Kıtada kurulan devletler silah satın alıyordu. Birçok yabancı gazete, Afrika'nın Avrupa'yı işgal edip etmeyeceği sorusunu ortaya atıyordu. Bugün böyle bir soru anlamsız gelebilir, ama o zamanlar ciddiyet ve endişeyle ele alınıyordu. İnsanlar kıtada neler olup bittiğini öğrenmek istiyordu; kıtadakilerin neyin peşinde olduğunu ve niyetlerinin ne olduğunu bilmek istiyordu.

Egzotik olduğu düşünülen bir kıtada yıllarımı geçirmeme rağmen hiçbir zaman kıtanın bu sözde egzotizminden etkilenmedim. Her ne kadar ilginç konular olduklarını kabul etsem de, timsah avıyla ya da kelle avcılarıyla hiçbir zaman işim olmadı. Buna karşılık, büyücülerle dolu bir köye veya vahşi yaşam rezervine yapılan keşif gezisinden daha ilgi çekici olan bir gerçeği keşfettim: Yeni bir Afrika doğuyordu. Bir gazete makalesinde geçen klişelerden ya da abartılardan farklı bir şeydi bu. Yer yer acıyla ve hüznle, yer yer de mutluluk ve huzurla geçen yılların ardından kıta yeniden doğmuştu. Ama hüznle de olsa, mutlulukla da olsa, her şey başka bir örneği izleyerek, başka bir iklimde, kısacası, (bizim bakış açımıza göre) farklı bir şekilde gerçekleşiyordu ve benim egzotik bulduğum durum tam olarak buydu.

Afrika'yı anlatmanın en iyi yolunun, o sıralar kıtadaki en önemli şahıstan, öngörülü bir siyaset adamı ve dâhi bir lider olan Nkrumah'tan bahsetmekle mümkün olduğunu düşündüm.

#DÜNYAYIOKUMAK

FUTBOL SAVAŞI //

Üçüncü Dünyadan Haberler

RYSZARD KAPUŚCIŃSKI

Türkçeleştiren: Berk Cankurt

Polonyalı genç bir gazeteci olarak ayak bastığı Afrika'dan Latin Amerika ve Orta Doğu'ya uzanan bir coğrafyada, Kapuściński, yirmi yılı aşkın süre içinde yirmi yedi devrim ve darbeye tanık oldu. 20. yüzyıl sonundaki savaflara ve zulme dair yazdığı haberlerin bir adım ötesine geçtiği bu metinlerde, yaşananların arka planındaki hikâyeleri, savaşın gölgesindeki yaşamın korkutucu, tuhaf ve gülünç derecede saçma yönlerini kendine özgü diliyle anlatıyor. Çoğunlukla tanıklıklardan oluşan *Futbol Savaşı* deneyimli gazetecinin genç kaleminden yansıyan bir üçüncü dünya kaleydoskopu.

"Üçüncü dünya ülkeleri, dördüncü dünya ülkeleri ve dünyadaki diğer tüm fakir ülkeler sadece kan dökmeye karar verdiklerinde ilgi uyandırmaya başlıyor. Ne kadar acı olsa da, gerçek bu."

Delidolu

delidolu.com.tr

f t @delidolukitap

ISBN: 978-625-7314-30-5

9 786257 314305